

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>	A társulat minden rendű tagjai a apot tagdíjajukért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egész évre ... .. 4 ft.	—	
Félévre .. .. 2 „	Kéziratok nem adatnak vissza.	
Negyedévre ... .. 1 „		

A kereszties háboruk 800-dik évfordulója alkalmából (1095-1895.)

(Vége)

Főbb vonásaiban végig néztük a világ történelem egyik legnagyobb tragoediáját a kereszties háborukat. Láttuk a keletre vonuló kereszties vitézeket, azoknak szenvedéseit, nélkülözéseit és harczeit, s láttuk a keresztény vallás bölcsőjének, a szent földnek elfoglalását s végül annak elvesztését: most még hátra van, hogy leszámoljunk eredményeiről.

De lehet-e egy oly harcznak eredményeiről beszélni, mely a végén balul ütött ki?

Akadnak olyanok is, kik épen e körülménynél fogva ostobaságnak nevezték a kereszties háboruk eszméjét. De ez rövidlátás és mondhatni lenézése az európai nemzetek (kivéve az oroszokat, kik nem vettek részt azokban) hőskorának. Az ily féle lenézésnek pedig ellentmond szív és ész egyaránt. Miért ment nyugat Európa keletre? Régebb és újabb időkben csaknem a tűzhelytől kényszerítették az embereket a harcokba. A kereszties hadak idejében az egész Európa felkelt mint egy ember, hogy visszafoglalja azon földet, melyet Jézus Krisztus élete, szenvedése és halála által megszentelt. Továbbá azért mentek nyugat Európa népei keletre, hogy segílyt vigyenek görög testvéreiknek a mohamedánokkal szembe s így elhárítsák vészes fenyegetését azoknak, kik már Spanyolországot elfoglalták. Olaszország egy részét birtokukba vették s magát Rómát is megtámadták.

Alig lehetne a nagy világháboruknak ily tisztességes indító okokat megjelölni. A kereszties hadak eredményeit leginkább szemléljük a társadalmi életben. A kereszties háboruk korában, a fellendült vallásosságból származó dicső tettek a durvaság kicsapongásaival váltakoztak. A fékvesztett szenvedé-

lyek iszonyú bűnök elkövetésére ragadták az embereket. De a bűnös lelkiismeretfurdalások által kizoztatva csakhamar érezni kezdi a megbánás szükségét és eleget kíván tenni az isteni igazságnak. Zsarnok főurak, rablók és gyilkosok, amint hallják, hogy a legnagyobb bűnös is, ha a szentföldre megy s harczol a hitéért, bűnboesánatot nyer, örömmel veszik fel a keresztet. Távozásukkal nyer a társadalom, mert békében élhet. Elkeseredett szerelmesek, kik már nem akarnak tovább élni, elmenni a szent földre s megmentik a társadalmat sok botránytól. Az elnyomott, paraszt jobb sorsba jut akár elmegy, akár otthou marad. Igaz ugyan hogy sok rendetlenség is származott a hadmenetek folytán: a hűbér urak műveletlenül hagyták földjeiket; a királyok és fejedelmek elbagyták országukat, hogy egy távolit szerezzenek, mi által országuk jólétét és boldogságát veszélyeztették. A keletiektől sokféle betegséget és ártudományt hoztak. A hiszékenység pedig egyes tüzerkedők részéről ereklyék feltalálására vezetett, miáltal a babonának is tág tere nyílt. A családi kötelekek lazultak s az erkölestelenség terjedett. E sötét pontok mellett azonban vannak fényesek is. Egy volt a vallás és a lelkesült készség ennek ügyéért mindent, a vagyont, sőt az életet is kockára tenni. A keresztény testvériség érzete hatotta át az egész világot s így omladozni kezdettek a hűbériség által felállított válszfalak. Az eddig pangó ipar és kereskedés fellendült s a pénzszegény Európa gazdagabb lett. Új ipari és kereskedelmi cikkek hoznak a keresztiesek s elárasztják vele nyugatot. Különösen az olasz városok lesznek Azsia kíneseinek továbbítói s meggazdagodván hivatottakká arra, hogy a classicus hajdant föllevenítsék s a kultura szellemét diadalra juttassák. Az ipar és kereskedelem fellendülésével a városi élet mindinkább hódít s terjed a kényelmesség és finomul az izlés. A városok lakóinak, a polgároknak pe-

díg a király pártfogása mellett a társadalomban, előkelő helyjűr szemben a hatalmas hűbér urakkal. „Igazán szólva ama hadjaratokat a papság kezdte, a nemesség hajtotta végre, s e gyümölcsöket pedig a nép szedte“ Cantu. Igaz ugyan, hogy a keresztések -- különösen Konstantinápolyban — sok emléket összetörtek, azonban nagyon sokat el is hoztak magukkal, ezeknek tanulmányozása és utánzása okozá az olaszhozni szép-művészetek gyors fellendülését. Még nagyobb fontosságuk voltak a kereszties háboruk a szellemi műveltség előmozdítására. Nyugatnak keletre vonulása ugyanis egy nagyszerű tanulmányút volt. E tanulmányúttal Európa népei mintegy kiléptek a kolostorok falai között a világba, s ismerni tanulták annak szépségeit s így meggyőződni arról, hogy nem egészen áll az asketizmusnak amaz elve, hogy mundus in maligno positus est (a világ gonosz.)

Ki nem tudja az utazás nagy hasznát? Terjeszti az eszméket, idegen szokásokkal ismeret meg, s ezek által tágul ismeretkörünk, eloszlanak előítéleteink, jobb szokásokat és helyesbb ízlést tanulunk. A kereszties vitézek is sokat tanultak útközben: új eszméket a görögök és araboktól; kelet mosolygó ege, földjének gazdagsága és gyönyörű virányai gazdagíták képzeletüket s így újabb irányba terelték költészetüket. A régi műveltség nagyszerű emlékeit láthatták Olaszországban, Konstantinápolyban és Görögországban, végül új országok, új tartományok népeit, azok szokásait, hadászatát, szóval állami és társadalmi viszonyait tanulták ismerni, melyek mind nagy haszonnal jártak a fogékony és lelkes keresztiesekre.

Egy szóval a művelődésnek sok magvát hozták el keletről a keresztiesek, és elhintvén az európai talajba, azok százszoros gyümölcsöt hoztak. Csak az a kár, hogy e nagyszerű vállalat nem sikerült.

És miért nem mentek többet Európa népei a szent föld felszabadítására? Azért, mert az eszméknek az a varázshatalma, mely kétszáz éven keresztül mintegy hétmillió embert vitt keletre, egyszerre megszűnik, a rajongó lelkesedés elenyészik: a középkor népeit új irányelvek kezdik igazgatni, a melyek közt már nem első és fő a vallás. A keresztény vallás sorsa sok tekintetben egy fejének, a római pápának sorsával. A kereszties háboruk végén pedig szent Lajos unokái, a francia királyok megfosztják azon nagyhatalmi állástól, melylyel azok alatt birtak, sőt elviszik Avignonba az egyház fejét, mely által még csak a reménye is szétfoszlott annak, hogy valaha a szent föld felszabaditassék.

Eröss József.

A görög szert. román egyház történetéből.

Különös tekintettel Erdélyre.

Dr. Grama után: *Kovács Gyárfás.*

(Folytatás.)

Alexi halála után 1865 július 5-ig Popu Maczedon prépost káptalani helynök kormányozta a dioecesis. Irt időben *Vancea János* nagyvárad kanonok neveztetett ki püspökké, ki 1866 január 16-án foglalta el püspöki székét.

Vancea erős kézzel fogott megyéje kormányzásához. Az elődje által megkezdett kanonika vizitációkat folytatta a megyei papnevelő részére 14000 forintot eszközölt ki a vallásalapól és 10000 forintot a szegényebb papok felségelésére, szóval — főpásztori gondosságának egész meglevél karolta fel megyéje ügyeit, midőn három és $\frac{1}{4}$ évi püspökösödése után a gyulafehérvári érseki székre emeltve, özvegyül hagyá az egyházmegyét 1872-ig, mely év szeptember 11-én szamosujvári püspökké kineveztetett *Pavelu Mihály* kinek püspökké felszentelése 1873 január 26-án történt Dr. Vancea János gyulafehérvári érsek által.

E püspök is 1879-ig bőlelsséggel kormányozá megyéjét, melyet nevezett évben a nagyváradival cserélt fel. Helyébe 1879 február 18-án dr. *Szabó János* nagyvárad kanonok neveztetett ki püspökké, ki mintán ez év május 14-én prekonizáltatott, püspökké szenteltetett ez év június 22-én *Pavelu Mihály* nagyvárad püspök által. Egyéb királyi kinttetéseken kívül ez év tavaszán elnyerte a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot is. Terjedelmes egyházmegyéjét nagy bőlelsség, erély és szeretettel kormányozza.

III. A lugosi püspöki megye.

A szamosujváriával egyidejűleg Lugos székbelylyel alapítatott a lugosi püspökség is. E püspökség kikerekítetett előbb a fogarasi püspökséghez tartozott 96 plébániából 45 ezer lélekkel s még néhány bányai hitközségből, melyek eddig a nagyvárad püspökséghez tartoztak.

Ez egyházmegye legelső főpásztor a dr. *Dobra Sándor* volt. E méltóságára nagyvárad gr. kath. örkanonokságból emeltetett 1854 március 1-én. Prekonizáltatott ugyan ez év december 16-án és Sterea Sirlutiu Sándor által püspökké szenteltetve, püspöki székére 1856 szeptember 21-én ült.

Mint Szamosujvárt, úgy Lugoson is 6 tagot számláló káptalan is állitatott fel.

A legelső püspök alatt az unió ügye — kivált a bánáti részekben meglehetősen fejlődést mutatott. De a nem egyesült román szerb papi befolyás alatt állván, mintán a karánsebesi szerb disunitus püspökség is szervezetett: az unio ügye sokat hanyatlott előbbi lendületéből. Dobra püspök az egyházi téren kitejtett munkássága méltánylásául a Felségtől államtanácsosságot, — a pápától pedig praelatusi és római grófi czimet nyert. 80 forintra rugott összes szerzeményét fiatal egyházmegyéjének hagyományozta. Meghalt 1870 április 13-án. Utódja lett *Olteanu János* lugosi püspökségi titkár és szentszéki jegyző. Püspökké 1879 december 18-án Pap Szilágyi József nagyvárad püspök szentelte. Három év mulva azonban már a nagyvárad püspöki széken találjuk, melyet Pap Szilágyi halála után foglalt el. *Olteanu* püspök a Lipót-rend lovagi czimét is viselte. Utána *Mihályi Viktor* érseki titkár és szentszéki

ülők következett, kineveztetve püspökké 1874 november 25-én és felszenteltetve következő év február 14-én. Felszentelő Vancea János érsek volt, Olteanu János akkor nagyváradi és Pavelu Mihály az időben szamosujvári püspökök segédlete mellett. Az új püspök március 7-én már el is foglalta püspöki székét és rövid idő alatt főpásztori bölcsességével egyházmegyéje összes papjai és híveinek megnyeré rokonszenvét. 1893 április 16-án a gyulaférvári érseki megye érsekévé és fogarasi püspökké választotta. Kineveztetése és nagy ünnepségek közt lefolyt beiktatása ez év tavaszán történt. Jelenleg tehát a lugosi püspöki szék üres.

A munkácsi egyházmegyei románok.

Mintegy kétszáz tisztán román parochia már ősidők óta a munkácsi ruthén egyházmegyéhez tartozva az ottani püspököknek volt alárendelve. A munkácsi püspökségnek legrégebb nyomára 1491-ik évben találunk, midőn egy János nevű püspök nevével találkozunk. Egyébként ki alapította e püspökséget: adataink nincsenek e kérdés megfjtésére. Valamint az sem bizonyítható be, hogy románjaink mikor rendeltettek volt a munkácsi püspök alá. Valószínű azon körülmény, hogy mert a munkácsi románok nagyon távol voltak az erdélyi román püspöktől s itt pedig nem volt román püspök: ezért ordináltattak a munkácsi mint legközelebbi püspök alá. Egyébiránt a munkácsi ruthén egyházmegyének Rómával történt egyesülése 1649-re esik. De hogy az ottani románok uniója is akkor történt volna nem bizonyos, éppen mint nem bizonyos az sem, hogy a ruthének mindnyájan megtértek volna az említett évben; mert noha a munkácsi ruthén egyházmegye számlál vagy 700 plébániát, de 1649-ben mégis csupán 63 ruthén lelkész fogadja el az uniót *Jolusius György egri róm. kath. püspök előtt*, kit saját főpásztorokul is elismertek. Legvalószínűbb azon körülmény, hogy a munkácsi egyházmegyei románok végleges uniója is akkor történt, midőn az erdélyieké. Annyi bizonyos, hogy szathmári, — bihari — és szabolesei ruthénekkel szomszédos románok 1692-ben saját püspökökül is elismerik de Camellis János József szebasztei püspököt és munkácsi apostoli ruthén vikáriust, ki a debreczeni és váradvidéki románok részére Károli Izaiás atyát küldé, kit 1694-ben Magyarország románlakta részeinek vikáriusává is tett. Ebből tehát látható, hogy a munkácsi ruthén püspökök az unió után csak vikáriusai voltak az egri róm. kath. püspököknek. Önálló püspökökké csak Mária Terézia alatt lettek, midőn a munkácsi egyházmegye mint külön püspökség kanonizáltatott.

Hogy az egyesült románság nem maradt végleg a munkácsi püspökség alatt: e körülmény Vulkanu Samu nagyváradi püspököknek érdeméül tulajdonítható, kinek fáradozásai eredményezték, hogy 1824-ik évben több, mint 72 román parochia a munkácsi püspökség köréből a nagyváradi egyesült püspökség alá csatoltatott. A többi munkácsi omár parochiák — összesen 96 — a szamosujvári püspökség szervezésekor ehhez adnektáltatván: befejezését képezték az egyesült románság egyes önálló püspökségek szerinti inkorporációjának. Egy-két helyén*) a munkácsi

ruthén egyházmegyének — még maradtak románok, de — ezek kivéve a rónaszékieket — egészen elmagyarosodtak.**)

A javadalmak betöltése, papi képzettség és a klérus fizetése. A fogarasi egyházmegye püspöki székének betöltése három arra méltó személy kijelölése által történik. Ezek közül a király egyet kinevez, kit aztán megerősít a pápa. A személyi kijelölés módja következő:

Miután a választás napja kitűzetett, e nap meg is tartják Balástalván a választó szinódust. Kezdetben választói jogot a balásfalvi monasterium kalugerei közül csak annyian gyakoroltak, a hányan képezték a püspöki szentszéket. E jog a fogarasi egyházmegyei káptalan szervezésekor a kalugerektől átszállott annak tagjaira. Ez időtől kezdve a kalugerek csak egy küldött által képviseltetik magukat a püspökválasztó gyűlésen, melynek említett időből már tagjai: mindenik főesperes, alesperes, főesperes-helyettes és az esperesi kerületek papságának két-két küldöttje. Miután a balásfalvi kalugerek száma annyira lecsappant, hogy e miatt az ok tanári állásaikat világi papokkal is kezdék betölteni ennek folytán a balásfalvi iskolák tanári kara is két küldött által képviselteti magát a választó szinóduson. A világiak — mintilyenek — soha sem vettek részt a választásban. 1868-ban történt, hogy az erzsébetvárosi esp. kerület pap helyett világit küldött volt; de ennek mandatumata nem verifikáltatott. A szavazás mindig titkos. A megválasztottat és kinevezettet felszenteli egyik gr. kath. püspök — jelen időkben renesesen a nagyváradi püspök

A nagyváradi, szamosujvári és lugosi püspöki székek betöltése királyi kinevezés útján történik. Az érseki megyének királyi alapítványu három stallumát és a szuffragán püspökségek kanonoki székeit szintén a Felsőg tölti be, fentartatván az érsek — illetve a püspökök jelölési joguk. A gyulaférvári érseki megye Bob-alapítványos hét kanonoki székét választás útján az érsek és káptalan tagjai töltik be. Erről már volt szó a fogarasi egyházmegyei kapitulum szervezése czim alatt.

A vikárius*) és főesperesi állások betöltése püspöki kinevezéstől függ — a képzettség, érdemek, papi buzgóság és a szolgálati évek tekintetbe vételével.

A legtöbb parochialis javadalmat püspöki szabad adományozás útján nyerik el. (Par. Lib. Coll.) Vannak ezeken kívül kegyuri plébániák is. A kegyuraságot gyakorolják: részint a magas kincstár — a bányavidéken és sóbányáknál —, részint a vallás-alap (a szamosujvári megye magyarországi részeiben, nemkülömben a lugosi és nagyváradiiban is —, részint egyes római kath. püspökök (mint a nagyváradi, esanádi és kassaiak) —, majd pedig egyes róm. kath. káptalanok s végre magán személyek és politikai testületek is. E két utóbbi patronatus nagyon gyér számban fordul elő. — A szent unió idejében a plébániái javadalmak kiosztásánál nagy fejetlenség uralkodott, mert ez a nép kényétől függött. De Teofil érsek közbenjárására ezen anarchiát a császár beszüntette, habár később is még találunk nyomaira, mignem ez ügy is lassanként rendes medrébe tereltett.

** De ez elmagyarosodás csak csepp a megmaradt tengerben, mert a gyulaférvári me.ropolitaság alá tartozó unitusok összes száma mintegy: 1.024.332. (E metropoliat mint tudjuk a fogarasi, szamosujvári, nagyváradi és lugosi püspökségek alkotják.)

* Tudtom szerint vikariusok következő helyeken vannak: Fogaras, Hátszeg és Naszódon.

* Szathmár-Németi, Nagy-Kálló, Kálló Szemjény, Napkör, Biri és Hajdu-Dorogban.

Mi a klerus képzettségét illeti, ez az unió idejében nagyon kezdetleges volt. Elegendő volt főbb imádságok és énekek tudása; de előbb legalább negyven napig a felszentelést megelőzőleg, a gyulafehérvári érsek előtt kellett tartózkodniuk a papjelölteknek (Candidati de preoti.) Az unió után már nagyobb készültséget várnak a papoktól, kivált mióta megnyitották a balászfalvi iskolák és Rómában is kezdettek növendékeket küldeni. De ezen kedvező körülmények behatása folytán is a nagy számban létező parochiák részére nem lehetett megfelelő számú képzett papot nevelni. Ennek oka a plébániák szegénysége volt, mely miatt a tanulás nem volt kellőleg megfizetve. Miért is a javadalmak betöltésénél egyelőre még a legujabb időkben is — meg kellett elégedni az ugynevezett *moralista papokkal* is, kiktől csak a *theologia moralisból* való képzettséget követelvének — éppen ezért nevezettek moralistáknak. Vancea érsek ezek qualificatioján is annyit módosított, hogy végezniök kell legalább négy gymnasiumot és csak ezután vagy két év alatt az összes hittani tanulmányokat. De ezen kivételesség csak igen ritka esetben fordul elő.

A nagyváradi egyházmegyében a papnevelés kezdettől fogva rendszeres és kedvező körülmények közt foly: mert bár nincs házi seminarium, de van római kath. papnövelő, hol a román papok is képeztetésüket részben nyerik. Ezen kívül a központi papnevelő mellett Bécsben, Rómában és más vidéki semináriumban és — mint a szatmári és ungvári papnevelőkben is — nyerik kiképeztetésüket.

A szamosújvári püspökség már alapíttatása óta bír házi papnevelővel, ezen kívül növendékek még a budapesti központi intézetben is tanulnak.

A lugosi papnevelők részint a centraléban, részint Balászfalván és más román kath. semináriumban neveltetnek.

Mi a klerus életfentartását illeti, ez az unió idejében szegényes volt. Legtöbb pap csak saját birtoka és szerzeménye után élt, mi sok esetben alig volt a papi állással egybeillő. Azért a püspökök főgondossága oda irányult, hogy a papság hivatásának megfelelő anyagi körülmények közé jusson. E célból a püspökök a fejedelmek kegyéhez is folyamodtak. E tekintetben a legelső örvendetes jelenség mutatkozott Pataki püspök idejében, midőn a lelkészek túl nagy száma összevonatván, elrendeltetett, hogy minden száz családdal bíró község bírjon egy pappal, kétszáz családu kettővel és így tovább. Eként a papság anyagi sorsa jobbra fordult: mert előbb még a legkisebb parochiában is 2–3 pap lelkészkedvén — a jövedelem igen szétosztott közöttök. Később az is elrendeltetett, hogy a gr. kath. lelkészek részére is szakitassanak ki külön kanonika poreziók. Ezen császári parancs Aron és Rednik püspökök alatt részben végre is hajtatott. Sok községben azonban manapság sincs kanonika porezió.

A javadalmazás ügyében kedvezőbb sorsa van a nagyváradi és munkács-megyei papságnak: mert ezek a kihasított kanonika poreziókon kívül még rendes készpénz javadalmazással is el vannak látva. E tekintetbe tehát a magyarországi gr. kath. papok jobb lábón állanak, mint az erdélyiek.

A klerus életfentartásához számíthatók még azon ajándékok is, miket a buzgó hívek szoktak az úr oltárára

lerakni. Ez régi szokása a keleti egyházaknak, és nemcsak a papok érezték kedvező hatásukat, hanem maguk a templomok is apróbb szükségleteik fedezésében. Ezek közül maig csak a kenyér*) és borajándékok maradtak fenn s más kisebb ajándékok, melyeket a hívek kivált Vízkereszt ünnepén szoktak papjaiknak nyújtani. Ezen ajándékból ősi szokás szerint a kántorok is kapnak.

A papok jövedelméhez számíthatók a stolaris bevételek is, miket a szentségek kiszolgáltatása s más egyházi ténykedések alkalmával szoktak szedni. Régebb időkben nagy rendetlenség uralkodott a stóla ügyében. De az újabb püspökök már ezt is szabályozták. A stóla pap és kántorok között megoszlik.

Ezeket kívül éppen mint a latin papoknál van nálunk is többféle taxa anyakönyvi kivonatok és egyéb irodai ténykedésekért stb.

Továbbá az erdélyi gr. kath. román papság anyagi sorsán enyhített ő Felsője I. Ferencz József apost. királyunk is az ugynevezett királyi segélylyel (subsidiium regium). Ezen segélyben részesülnek az érseki megyei szegényebb papok, valamint a szamosújvári és lugosi egyházmegyékből is azon áldozárok, kik Erdélyhez tartozó részekben lelkészkednek.

Miként járulnak a kegyalapok a papok fizetésének emeléséhez: már eddig látók.

A magasabb klerus közül a szamosújvári és lugosi püspökök állami fizetést élveznek, a metropolita és nagyváradi püspök pedig uradalmak után dotáltnak. A három szuffragán püspökségi (szamosújvári, lugosi, nagyváradi) kanonokok is állami dotációt élveznek, úgy a balászfalviak közül is három. Innen a többi hét a Bobu-alapból nyeri javadalmát és természetben lakását. A fogarasi püspök a szamosújvári és szombattalvi uradalmak elnyeréséig szedte még hivatól az ugynevezett *dardia vladicescat* vagyis püspöki illetéket is.

(Folyt. köv.)

A vén czimbalmashoz.

*Régen hallgat az a vén hangszer,
Az a zöngő vén czimbalom,
Melyen a sok szép dal úgy termelt,
Mint illat a virágokon.*

*Vén czimbalmas! kidültél tán már?
Tán hurjaid lehultanak?
Vagy azt hiszed, hogy ének tárgyid:
Oltár, s tüze elhaltanak?*

*Nézd oltárunk! Van rajta még tűz,
Még angyalok állják körül;
A szív még mindig érez és ég,
„Sir, könyez, vigad és örül.“*

*) Az ajándékkenyerek közül megemlítendő a *presskura* nevű, melyet a hívek midőn vasár és ünnepnapokon tempioznak — szoktak offertoriumkor felajánlani. Erről a *Közművelődés* egyik régebbi számban ért ekeztet volt.

A nyáj még most is mind legelget,
S te még mindég őrjöge vagy:
És nincs szivedben egy hang, egy kép,
Hogy czimbalnadrak hangot adj?
A gyermekszív, most is oly tiszta,
Mint a mikor megéneklél:
És ott faludban egy sem veti
Abrándos kék szemét feléd?
Vagy tán Zsákod már telve maggal,
És nincs a mit panaszkodnod?
Vagy . . . vagy mit is, mit is találjak,
Hogy oly régen hallgat dalod . . .
Tán a világ, a mit meguntál
Hü, léha szájhűsivel,
Kik mindig azt lesik vadászva,
Hogy más mit és mit nem mivel? . . .
Bár ez, bár az: vétek hallgatnod.
Lant kell a költő kezébe!
Mint a madár csak énekeljen,
Ha nincs is hallgató népe.
Fenn járjon ő szent ihletével
Az ideál tisztult honában,
Hol törpeség, pajtáság nincsen,
De igazság és szellem van.
Hiszen tudod a költő Fárós,
Mely önmaga ég, küzd, szenved,
De nem szabad eloltania
A keblén égő szent tüzet.
Lelkében az emésztő lángot
Apolni kell, hogy fel törjön,
S hogy a pályák tanuljanak meg
Tülnézni a görönggyökön.
Ő mankó a koldus kezében,
Imakönyve szenvedőknek,
Mely támogat és égbe visz fel
Ha ró vihar, ha vész törnek.
Dalolj tehát; vigy a szabadba,
Hol a szép ég borul, nevet,
Hol illat száll, pacsirta dal szól
A termékeny mezők felett.
Hol a pástoridálnak, érzésnek
Törvényt csak a természet ad:
Hol az ember még mind az ősi,
A független, nemes szabad.
Hol az élet, valóban élet,
Az érzés tiszta, szenttelen,
S mesterkélttség nem orgázik
Arczon, szívben és mindenen.
S ha szól a rég nem hallott hangszer,
Az a kedves vén czimbalom,
Hogy újuljon meg lelkünk ismét,
A régiés, szép hangokon!¹⁾

Páll A.

Vilmos nincs.

Mikor a deák a batodikat elvégezte, akkor kibontja szárnyait s a bábuból pillangó lesz. Megfürdik a napsugárban, aranyos zománczát szerte ragyogtatja Istennek és embereknek gyönyörűségére. Teste, mint a tiz éves tölgy, dereka formálódni kezd. Lerázza magáról a gyermekség himporát s az arczon vonások jelenek meg, mikből az embert tevő jellem kialakul. Az állak gyöngye pelyhe s az ajaknak aranyat érő zenge hajtásai előzik a gyermekálmat s az ifjú életre ébred Erőt érez tagjaiban, kitartást az izmokban, nyughatatlantul lüktető vért ereiben. Es lelke is ébred. Tiszta még mint a tavaszi napsugár, ártatlan mint a leányka álma s érzékeny mint a délig nyíló virág. Akarata szilinte mindenható. Akarja azt is, a mit meg nem tehet és megteszi azt is mit nem akar. Vágyakodásainak határa nincsen. Hazát kíván, dicsőt és szabadat s benne magának pályát, melyen miut a nemzeti történelem nagy alakjai, kitűnhessék. Ikaruszi szárnyakon szeretne emelkedni, a napnak égető hevével nem törődve. Még az érzelmek királynéja, a szerelem is megmozdul keblében félve, titkon, édesen s megérzi a szív először és utoljára, mit soha többé vissza nem érezhet. Es első dobbanására kezdi megérteni hivatását az ifjú s vállalik a jellem kiképezésének alkalmas anyagává.

Vilmos jó deák volt. Mindenekelőtt nyílt és őszinte, hogy az ember szívébe láthatott, mint a nyitott könyvbe, azután szerény és engedelmes, minden jóra fogékony és hálás eszköz a nevelő kezében. Társainak jó barátja. Hibáikat nem követte, de erényeikben osztozott. Az úgynevezett cohaesiot mi deák nyelven azt jelenti: „Ezt a tauár úrnak meg ne mondd“ — elegendő ok nélkül soha meg nem zavarta s így szerették meg a rosszak is, a jók pedig magukénak mondták. Különbön szeretetreméltó is volt. Arányos mozdulatai, arcának leányos kedvessége, beszédének kellemes csengése, egész magatartásában az összehangzás és jó izlés mintegy önkénytelenül nyerték meg számára a jóindulatot. Ekként a a legszebb reményű tanulóink közé számítottak, bár ha szorgalomra és tehetségre középszerű volt.

Vilmos hazament a nyári szünidőre, a szülői házba, hol az élet első örömeit s köztük az édes anya csókját először izlelé. Mikor a madár régi fészket s ismert bokrait újra telleli, szive csordultig telik örömmel s mintha megrészegülne még az örökös óvakodást is abban hagyja. Játék és gondtalan kedvtelés a pibető deák élete s a kérélhetlen végzet vas kezétől van-e vagy a Gondviselésnek szivet rázó hatásában is imádandó végzése, hogy az öröm közepén, a gondtalan tüdülés édes óráiban szakad meg hirtelen egy sokat ígérő ifjú élet?

Vilmos egyik jó barátjával a ligetbe készült, hogy a szobafegyver vidám ropogásával rigókat ijesszen. Közönsége, az eset, de kiuek a szereplő és bukkott hős szívéhez nőtt, arra nézve egy keserves élet és prometheuszi kinnak a kezdete. A jó barát kezében a fegyver idő előtt eldőrdült. Vilmos egy jajszó nélkül földre bukkott s kiömlő meleg vérért inni kezdé a szomjas föld. Ugy hiszem, hogy arcza kedves vonásait megkimélte a halál s azoknak a szelid szemeknek tiszta tükrét el nem homályosítá durva hidegtég. Hiszen a legsötétebb katasztrophában is kell valami vigasztalónak lennie, s nem lehet, hogy a szülői kétségbeesés annyit

1) Ajálva V. Cs. J. bátyámnak.

szép reménynek legalább a romjait meg ne lássa a hidegtől arczon.

Vilmos nines! Kimondhatatlan keserű e két szó, nekünk is, kik Vilmosnak tanítói és nevelői valók s szépen fejlődő alakjában, napról napra gazdagodó elméjében s lelki nemességében törekvéseinknek és munkáinknak jövőndő biztosítékát láttuk, nektek is, tőle elszakadt tanítványok, kik már érzitek, mily keserű az első üzetlen barátkozás megszakadása, — de legkeservesebb a szülőknek, kiknek minden örömét, jövődjüknek tündérialmait, a miért csak élnők és remélnők kell vala: egyszerre s váratlanul semmisít meg a véletlen. Ily fájdalomban csak Isten adhat vigasztalást s az ő szent vallása, ember nem.

Vilmos nines! Mikor a nevelés-oktatásnak, vagy a mi ugyanaz, a nemzeti művelődésnek nagy kérdéseivel hivatás-szerűleg foglalkozom sokszor eszembe jut, hogy van e társadalomnak sok félszége, mi a sikernek útját állja, sőt sok szerencsétlenségnek lehet okozója. Az előkelőbb szülők általában igen korán kezdik gyermekeikben fejleszteni az ugynevezett sport iránt való hajlamot; 5—6 éves gyermek nem ritkán fegyvert kap és valóságos lövőgyakorlatokat végez; alig tíz éves korában már a vadászatokon is részt vesz s ha az első nyulat val. hogyan eltalálta, legott lovaggá ütök.

A hajlam szenvedélylyé válik, mielőtt az értelmi fejlettség és akaraterő mérsékelni tudná. Pedig egyéb e nemű szerektől eltekintve, hogy különösen fegyvert adni a gyermek kezébe, mennyire veszedelmes, azt a mindennapi élet és a mi gyászuk is megmutatja. Az iskolai nevelésnek pedig határozottan ártalmára van az ily hajlam korán való felbresztése, miért is kívánatos sőt szükséges, hogy a szülők lemondva arról a hiúságról, hogy éretlen fiukat jó lö. öknek tartsák, nyujtsanak segítőkezet a nevelőknek.

Különösen a beálló iskolai év kezdetén kell okulniok e szomorú esetből s nem szabad fegyverrel ellátva adni iskolába az urfit, mire eddig akárhány eset fordult elő, de mindannyi megboszulta magát.

Vilmos nines, hiába várjuk vissza. Ti ifjak tartsátok kegyeletben emléket, minket pedig vigasztaljon a remény, hogy szomorú példáján okulva kellő testi épség mellett lelki bajlamaitokra is fokozottabb gondnal fogtok ezental ügyelni. Kellő éberség és Isten kegyelme sok váratlan veszélytől megmentheti az embert. Imádkozzatok érte is, magatokért is.

B. Gy.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Angolország a katholicizmus útján.

Logikus ember nem áll meg féltón. Az angol pedig komolyan gondolkodó nép. Éppen azért csak következetes-ségéről tesz tanúságot az a mélyreható mozgalom, mely nem új keletű ugyan, de melynek kiváló jeleivel éppen napjainkban találkozunk, és a mely ezt a józan népet mind közelebb hozza a katholicus egyházhoz.

Nem arról van szó, hogy egy-két ember áttér a kath. vallásra. Angolországban az utolsó félszázad alatt a katholicusok száma megszázsorozódott, de most arról van szó, hogy ez a mozgalom még nagyobb mérveket ölt.

Nem régeből mondotta ki az angol parlament, hogy

a walesi grófságban az anglikán egyház megszűnik állam-vallás lenni. Ezzel elveszti kiváltságainak forrását, egyetlen támaszát. Pedig erre a támaszra nagyon is rászorult az anglikán egyház. Az anglikán egyháznak dűsan dotált (a legutolsó plébános fizetése 800 font sterling, azaz 8000 frt!) lelkeszei közül számosan lettek már katholicusok, sőt az anglikán püspökök közül is nem egy akad ilyen, pedig ezeknek a java az annyira kikiáltott magyar püspökét is messze túlhaladja. Ha ez a javadalom meg is marad ezután is, ez ellenkezőről még nem érkezett hír, de elvesznek mindenesetre az állami kiváltságok, amelyek sok embert visszatartottak az áttéréstől.

A katholicusok régebben ki voltak zárva a lordok házából, püspökeiknek sem volt ott helye. Ma már igen sok katholicus ül a lordok között. Tavaly a londoni lord major is kath. vallású ember volt, sőt az volt az utolsó indiai alkirály is.

Mikor a parlament megfosztotta az anglikán vallást az államvallás jellegétől, ugyanakkor érkezett Londonba a pápa körlevele, melyben felszólította az angolokat az unióra. És az anglikánok nem utasították vissza a felhívást. Annnyira nem, hogy a westmünsteri anglikán érsek az unióért való imádságra buzdította hiveit.

Legújában pedig azt a hírt veszszük, hogy Vanghan bibornok a püspököknek, a kath. országok nagyköveteinek, a legmagasabb állású előkelőségeknek és töménytelen népnek jelenlétében sz. Pál napján (junius 30.) letette az alapkövét a westmünsteri kath. székesegyháznak.

Adja Isten, hogy e székesegyház felszentelése legyen befejezése az unió gondviselészerű művének, az angol nép visszatérésének!

T. t.

A németországi katholicusok 42. nagy gyűlése Münchenben.

Az első zárt ülést f. hó 26-án délelőtt nyitotta meg Geiger főtörvényszéki bíró és beszédében a katholicus gyűlés jelentőségét méltatta. Ezután Preysing gróf a pápa levelét olvasta fel, melyben kijelenti, hogy a katholicus gyűlés irányát és célját helyesli, t. i. hogy az ifjúság nevelése előmozdítassék és a napi sajtó és a népies irodalom az igazság és jog védelmének szolgálatába álljon. A pápa végül a katholicus gyűlésnek apostoli áldását küldi.

Délután 5 órakor tartotta a gyűlés első nyilvános ülését, melyen a nuncius és müncheni érsek is jelen volt. Müller elnök kifejtette, hogy a gyűlés célja a támadásokal leküzdeni és az egyház, a pápa, a katholicusok és a katholicus rendek szabadságáért sorompóba lépni.

A gyűlésen tárgyalásra kerülő indítványok közt van Hertling és báró Preysing gróf indítványa is, mely szerint a gyűlés kifejezi azt a meggyőződését, hogy a szentszék területi hatalmának visszaállítása elkerülhetetlenül szükség es a szentszék önállósága, valamint az egyházban és az egyházzal való szabadsága és függetlensége érdekében. Továbbá ama remény nyer kifejezést, hogy a szentszék megillető világiállásnak mindinkább el kell ismertetnie. Egy másik indítvány kimondja, hogy az egész világ katholicusait megbotránkozással kell, hogy eltöltse az, hogy az egyház ellenségei a szentatya megrablásának 25-dik év-

fordulóját megünnepelni akarják. Erre való tekintettel a gyűlés szent kötelességének tartja, hogy a pápai szék elvülhetetlen jogait és területiális függetlenségét visszakövetelje.

A gyűlés alkalmából 27-én a Pétertemplomban tínepi istentisztelet volt, melyen Lajos Ferdinánd herceg és neje is megjelent. Ezután délelőtt tartotta második zárt ülését, a melyben a magyarországi egyházpolitikai harez is szóba került.

Az ülés során Schnürer tanár (Freiburg, Svájc) jelentést tesz a tudomány és sajtóbizottság tárgyalásairól és hangsúlyozza annak szükséges voltát, hogy az egyetemekenkatolikus tanárok alkalmaztassanak. Schnürer indítványát, fiatal, jeles kath.tudósok támogatása iránt a közgyűlés elfogadta. Hüppert kerületi rektor követeli, hogy a nem kat. irodalom ellen kereszties hadjárat indítsák. (Elénk helyeslés.) A katolikus irodalom terjesztésére megfelelő indítványt fogadtak el. — Löwenstein herceg utal A vallásháború Magyarországon című elosztásra kerülő röpiratra és hangsúlyozza, hogy a magyar kultúrharz sokkal rosszabb, mint minden más országai kultúrharz. — Prohászka tanár előadása után Müller elnök helyeslés közt ama meggyőződésének ad kifejezést, hogy a német katolikusok élénken osztoznak a magyar katolikusok sorsában. A közgyűlés elfogadta az iskola felekezeti jellegének megtartását és az egyház befolyásának az egész iskolára való megóvását ezelző indítványokat.

A délután tartott második nyilvános ülésen Hertling báró Rómáról és a pápáról értekezett, kijelentetvén, hogy a pápa jelenlegi helyzete tarthatatlan, az egész világ katolikusai követelik az 1870 ik évben teremtett konfliktus megoldását. Müller elnök élteti a pápát, a mire a gyűlést fél 8 óraker bezárták.

Este a Kinderkeller nagytermében a kath. egyesületek gyűlésén körülbelül 3000 ember volt jelen. A szónokok hangsúlyozták a katolikus egyesületek jelentőségét a szociáldemokrácia ellen való küzdelemben jelszól azt tűzvé ki: „Mindén ország katolikusai, egyesüljete!”

28 án délelőtt tartották meg a harmadik zárt ülést. A gyűlés indítványt fogadott el, mely a különböző hittérítői egyesületek előmozdítását mondja ki. A katonák vasárnapi szünetére, a párbajra és az olesó munkáslakások helyreállítására vonatkozó indítványokat rövid vita után elfogadták. A jövő évben tartandó katolikus gyűlés helyeül *Dortmundot* fogadták el.

Délután 5 óraker volt a harmadik nyilvános ülés. Danner apát a egyetemokról szólva kifejtette, hogy a modern egyetemek a tekintélyt aláássák. A jogban, államban családban és iskolában ez a jelszó: Isten nélkül nincs tekintély. Schädler, a birodalmi gyűlés tagja, a munkáról szólva azt mondja, hogy az egyház a munkáért és a munkásokért él.

I R O D A L O M.

— **A „Katholikus Hitvédelmi Folyóirat”** 8-ik, augusztusi füzete a következő érdekes tartalommal jelent meg: I. Műpapok. II. Plagiosippus. 2. Országgyűlési vallás-mozgalmaink a kiegyezés óta. 1867—1894. II. Irta:

Keményfy K. Dániel. 3. Ássziszii Sz. Ferencz. Castelár Emiltől. 4. Magunk között. (Tisztán katolikus dolgok). Ó. 5. Megtértek Csarnoka. Drach Dávid Pál. 6. Protestáns Szemle. Az agyonbeszélt belmisszió. — „Alj elő vén Márkus, vedd le süvegedet.” — A reformáció a millenáriis diszmenetben és a debreceui polgármester. Esztergomtól. 7. Irodalom. X. . . . A vallásháború Magyarországon. Ism. K. D. — P. Didon Dr. Somogyi: A tudomány Isten nélkül. Ism. K. D. — Castelár E.-Huszár. A művészet, vallás és természet Olaszországban. Keményfy K. Dániel. 8. Vegyések. 9. A lelkész titka vagy a gyónási titok sérthetlensége. (Egy iv kath. regény melléklet). Harmadik iv. Ajánljuk e hitvédői vállalatot a kath. olvasó közönségnek annál is inkább, mert legaktuálisabb kérdésekkel foglalkozik. Előfizetési ára egész évre 4 frt, vagy megfelelő sacr. Megrendelhető: a szerkesztőségben: Pozsony ferencziéknél.

— **„Jó Pásztor”** című XIII évet ért egyházsónoklatifolyóirat amely megjelenése óta a főt. klérus kedvence volt, két évi pihenő és szárnypórbálgatás után november hóban és a többi hónapokban is, rendszeren meg fog jelenni. A szerkesztés és tulajdon jogot ft. Lepsényi úrtól átvettém s azon leendek, hogy a folyóirat iránt megintó bizalmat helyreállítsam. Megrendeléseket már most elfogadunk s hogy megrendelőink biztosítva legyenek, egyelőre ne pénzt, hanem egy levelezőlapot küldjenek, amelyen a megrendelést bejelentik. Előfizetési ár 4 frt. Sacerdotiberga sacra 16. A régi vagy mult évi előfizetések Lepsényi úr által eszközöltetnek. Czím, csakis ez: „Jó Pásztor” szerkesztősége, Pozsony, ferencziek. Alázatos tisztelettel T. Pelikán Krizsó. sz. F. áld. és szerkesztő.

— **Már megjelent** Bagossy Bertalan: Fel a d a t u n k a p o l g á r i h á z a s s á g g a l s z e m b e n. Tekintélyek alapján előadja: miképen felelhet meg különösön a kath. lelkész hivatásának úgy, hogy az egyháznak buzgó apostola lehessen s a mellett a haza hit polgára maradjon. Közli. a polg házassági törvényt és az utasításból a szükségéseket. Ára 2 frt. Kapható szerzőnél vagy kiadónál (Reizer János könyvkereskedése) Szatmáron. Ugyanott kapható: P a l e s z t i n a h a j d a n é s m o s t, nagyobb kiadás, egy színes térképpel, ára 30 kr, Ugyanaz kisebb kiadás, ára 12 kr. (Ismertetni fogjuk.)

— **Tekintettel a polgári házasságra** kiváló figyelmet érdemel: A keresztény család. A történet keretében példákkal ékesítve rajzolja a keresztény család képét az ő eszményi szépségében, a pogány és pogányos családok sötét háttérével szemben. — Szülők és nevelők könyve. Előadja a keresztény házinevelés szabályait a becsületes erkölcsös jellem kifejlesztésére. Megszerezhet, mindkét munka szerzőnél (Haugg Leon majtényi plebános, vagy kiadónál (Reizer János könyvkereskedése Szatmáron). Egyiknek is, másiknak is ára kötve 50 kr.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kegyelmes főpásztorunk** Lőnhart Ferencz ő nagyméltósága a f. hó 31-én tartandó püspöki konferenciára Budapestre utazott. Isten szent lelke vezérelje az egyház szorongatott helyzetében való tanácskozásában.

— **Fejér Gerő** gyfehérvári b. hittanár t. hó 30-án a hittanárvizsgát szép sikerrel letette. Gratulálunk.

— **Köszönet nyilvánítás.** Alólirott a nyilvánosság terén is a legfontosabb köszöneteknek adok kifejezést Püspök úr ó nagyméltóságának azon jótéteményéért, hogy a topánfalvi templom rozoga orgonájának helyreállításához magán pénztárából 25 frt. azaz huszonöt o. és m. ért. forinttal kegyeskedett hozzájárulni. A jó Isten ezerszeresen fizessen meg a kegyelmes agg. Főpásztornak. Topánfalva, 1895. aug. 26. L. és ty. a n. Laj. o. s. plebános.

— **Szászvároson** Nagyboldogasszony napján tartotta t. P. Lázár Mórész zárdafőnök, h. lelkész áldozópapjának 25 éves évfordulóját. — A hívek által feldíszított és zsufolásig megtelt templomban pont 10 órakor vette kezdetét a szt. mise áldozat. Evangelium után ft. Jancsó Ernő alesperes plebános az ünnep jelentőségéről, majd jubiléumhoz szólva, a szerzetesi erényekről igen szép és megható beszédet mondott. Mise után legelőbb a hitközség tisztelt élén az algondnokkal, ki egy értékes ezüst szerleget nyújtott át, melyen e felirat olvasható: „A szászvárosi róm. kath. hívek Lázár Mórésznek, áldozársága 25 éves jubileuma alkalmából 1895. augusztus 15.” A hölgyek is egy gyönyörű élővirágcsokor átnyújtása mellett tisztelegtek. Tisztelegtek továbbá a városi tanács a polgármester vezetése alatt és a gr. kath. egyház ft. Pop István esperes személyében. A tisztelgések lefolyása után a jubiléum asztalánál kedélyes ebéd fejezte be az ünnepséget. Az első köszöntőt a jubiléum mondta. Igen szép szavakban emlékezett meg kegyelmes főpásztorunk Püspök úr ó nagyméltóságáról, majd az erdélyi tartományi szt. Ferenczrend ez idei főnöke föttisztelendő Simon Jenőről. Jancsó Ernő alesperes plebános a jubiléumt élte. stb. stb. Adja Isten, hogy jubiléum mindig boldog visszaemlékezéssel legyen életének e napjára s annak emléke késő agkoráig kísérje és teremje meg áldásos gyümölcsét! Egy jelen volt.

— **Zsidóország** — nem volt, hanem lesz. Hogy hol, megmondják a budapesti kir. magyar tudományegyetem következő számadatai, melyek Magyarország dekathlizációjának s ezzel párhuzamosan haladó elkereszténytelenedésének kiáltó ténnyelbizonyosságai. Az egyetem 1884/5. évi statisztikai adatainak bizonyossága szerint e kath. pénzen alapított s részben azon fentartott főiskola hallgatói közt volt val. lásra nézve róm. kath. 41.60%, zsidó 31.86%, protestáns 20.30%, görög 6.13%. Az orvosi karban 51.10%, vagyis 439 zsidóval szemben csak 28.29% százalék, vagyis 243 róm. katolikus.

— **Nagyszerű eszmének a megvalósításán fáradozik most Biankini György** az osztrák birodalmi gyűlés tagja t. i. egy hatalmas egyesületet akar létesíteni a mely teljesen a jótékony szolgálatában állana. A világ minden részéről érkezett penzküldeményeket kezelné és nagyobb elemi csapások alkalmával, mint földrengés, árvíz, jégverés, tüzvész a károsult szegény emberek között a rögtöni segély kiosztását lehetővé tenné. Az egyesület áldásos működésének lételapját képező összeget kétféle úton szerezné be. Résztint évjáradékok és résztint

alkalmi ajándékok útján. Az alkalmi ajándékokat az ugynevezett jótékonyági levelezőlapok útján, a melyeket az állam adna ki, becsátának a közönség rendelkezésére. A levelezőlapok különböző értékekben volna kapathatók. A különböző értékek elősegítenék azt, hogy a legszegényebbek is hozzájárulnának adományaikkal a nyomor és szerencsétlenség, enybitéséhez. A 2, 5, 10, 20 és 50 krajczáros, továbbá 1 és 2 frtos levelezőlapokat, minden pósthivatalnál, vagy trafikokban árulnák. Ha valami szerencsétlenség elemi csapás történik, az illető, aki jótékony adományt akar juttatni a szerencsétlenség számára, megvásárol egy tetszészerinti értékű jótékonyági levelezőlapot és azt bedobja a legelső postaszekrénybe. — A levelezőlapra rányomják az egyesület címét. — Az adományozó ráírja a rendeltetést, például: „A veszprémi tűzkárosultaknak;” azt a postapénztárnál a jegyek értékében beváltják és a pénzt rendeltetési helyére küldik. Ez az újítás azért ezélszerű, mert lehetővé válik, hogy azok is, akik néhány fillért kitevő adománnyal akarnak hozzájárulni a segélyakezítőhöz, azt az oleső levelezőlapok útján nagyon könnyen megtehetik. Biankini bizony hiszi, hogy rövid idő alatt megalakítja az egyesület, mely az emberszeretet és jótékonyág minden barátja örömmel üdvözl.

— **Az erd. róm. kath. irodalmi társulat pénztárába fizettek:** (Folytatása a 28. számnak.) Miske Gyula pt. 1894-re 5 frt. Szentgericzei Nagy Géza rtg. 1892-re 2 frt. 1893-ra 2 frt. 1894-re 2 frt. Dr. Téry Odön rtg. 1892-re 2 frt. 1893-ra 2 frt. 1894-re 2 frt. Lukács Vilmos rtg. 1895-re 2 frt. Szabó Lázár elf. 1895-re 2 frt. Palezer Károly elf. 1895-re 2 frt. Orbán Ferencz elf. 1895-re 2 frt. Bálint Gergely elf. 1895-re 4 frt. Biró Mihály elf. 1896-ra 4 frt. Simon Sándor elf. 1895-re 2 frt. Markaly István elf. 1895-re 2 frt. Wiegand János elf. 1895-re 4 frt. Hoffman Mihály ptg. 1895-re 5 frt. Zonda Vincez' elf. 1895-re 2 frt. Veress Lajos elf. 1895-re 2 frt. Andrassy Sándor elf. 1895-re 2 frt. Bakó Tamás elf. 1895-re 2 frt. Puskás Alajos elf. 1895-re 2 frt. Gál Miklós elf. 1895-re 4 frt. Görög János (Hátszeg) elf. 1895-re 2 frt. Kiss Dénes rtg. 1895-re 2 frt. Szarvaskendi r. k. plebánia elf. 1895-re 2 frt. Konez Ignác (Homorod-Remete) elf. 1895-re 4 frt. Eröss Gáspár elf. 1895-re 4 frt. Nagy Ignác elf. 1895-re 2 frt. Spaller József rt. 1893-ra 2 frt. Avédik Lukács elf. 1895-re 4 frt.

(Folyt. köv.)

Pénztári üzenet.

Sp. J. Zolathna. A küldött 2 frt. 1893-dik évi illeték. Kérjük ezt így tudomásul venni.

N. J. Abosfalva. A javítás megtörtént.

B. M. Felső Tömös. A küldött 4 frt. 1896-ra szól.

Többségnek. Mindazon i. t. előfizetőknek és társ. tagoknak, kik talán előfizetési, illetve tagsági díjaikat befizették, s mégis utalványt kaptak, szíves tudomásukra hozni sietünk, hogy a mennyiben valamely tévedés forog fenn azt kiegyenlíteni, a mennyiben pedig felvilágosításra van szükség, azt kellőleg megadni nem fogunk késni. A labirintyszerű bonyodalmakat a rendetlen fizetés idezi elő, miért ismételtén kérjük a t. hátralékosokat szíveskedjenek hátralékban lévő összegeiket a legrövidebb időn törleszteni jó. tudva azt, hogy ez fontos tényező egy társulati lapnak fentartásában.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Pál Antal.**

Szerkesztőtársak: **Bálint György, Péter János dr., Vass Albert, Zlamál Agoston.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.